

pro vytvoření dějin světové literatury (terminologie, definice pojmů, vymezení okruhů). Metodologická přínosnost studie se však dá objektivně posoudit až nad svazky nových dějin světové literatury.

Ivo Pospíšil

Lola Skrbková: E. F. Burianova voicebandová kompozice Máchova „Máje“

(Vydalo v redakci Pavla Aujezdského Městské kulturní středisko S. K. Neumanna v Brně, 1977, 174 stran)

Divadelní artefakt platí za svoji velikou působivost na diváka během svého trvání tím, že s koncem představení mizí. Proto je povinností divadelního souboru a divadelních historiků starat se o všestrannou dokumentaci významných inscenací, a to dokumentací režijní knihou, scénografickými návrhy, maketami, fotografiemi, filmem, magnetofonovými záznamy, souborem kritik atd.

Není pochyby, že o práci tak velkého avantgardního divadelníka, jako byl E. F. Burian (1904–1959), nebudeme vědět nikdy dost. Jeho umělecké dílo je mnohostanné – projevilo se v hudbě, literatuře, divadle, filmu atd.

Významným ramenem tvůrčí aktivity E. F. Buriana byla jeho práce s voicebandem – svébytnou hlasovou kapelou, s níž Burian nastudoval Máchův Máj, biblickou Píseň písní, Havlíčkův Křest svatého Vladimíra a mnoho dalších pořadů. Na gramofonových deskách je nahrána Vojna (Supraphon DM 15074–75), Láska, vzdor a smrt (Supraphon 1-18773) a existuje také snímek Dokumenty (Supraphon 0-18 1529). Zachovaly se některé autentické Burianovy nahrávky voicebandu (např. Zpěvy sladké Francie). Koncem šedesátých let pokusila se Lola Skrbková se členy původního Burianova souboru „D“ o jakousi rekonstrukci zvukové podoby Burianova voicebandového zpracování Křtu svatého Vladimíra. Nyní vyšla „dirigentská kniha“ Loly Skrbkové, podle níž tato umělkyně řídila v letech třicátých voicebandové provedení Máchova Máje.

Nikdo nebyl více kvalifikován k tomu, aby ~~po~~ svědectví o Burianově voicebandu nežli zasloužilá umělkyně Lola Skrbková (1902–1978), která prošla s E. F. Burianem avantgardními scénami (Osvobozeným divadlem, divadélkem DADA, Moderním studiem), pracovala s ním od jeho prvního voicebandového večera, měla možnost zevrubně poznat Burianovy názory a spoluzakládala s ním r. 1933 D-34. Zde se stala Burianovou asistentkou. Zaškolovala nově angažované členy Děčka ve voicebandu, protože každý herec Burianova souboru musil ovládat repertoárová čísla voicebandu. Sama pak s voicebandem připravila r. 1936 večer básníka Františka Gellnera.

První voicebandové představení Máchova Máje se konalo 16. dubna 1936 v Mozarteu. Hudbu složil dr. Karel Reiner (hudební materiál k inscenaci Máje nalezneme v osobním archivu skladatele). Hudby bylo ovšem tehdy použito střídavě. Váha celé kompozice ležela v hlasové instrumentaci. Jako vlastenecká demonstrace vyznělo uvedení Máje 29. června 1939, tedy už po zřízení Protektorátu, v pražské Valdštejnské zahradě; tehdy cenzura nařídila vypustit z verše „vůdce zhybnul“ slovo „vůdce“. Po druhé světové válce byl Máj v Burianově divadle proveden znovu. Podle svědectví Loly Skrbkové dosáhl E. F. Burian vrcholu své práce na Máchovi kompozicí Máje z let 1936–1937.

Lola Skrbková předslala své „dirigentské knize“ Úvod. Připomíná tam první večer voicebandu (27. dubna 1927), na němž byla recitována Máchova báseň Noc a také Erbenova balada Svatební košile (mllého v ní recitoval E. F. Burian). Postupem doby přistupoval Burian k větším celkům; ke Křtu svatého Vladimíra a Písní písní. Posléze nastudoval Máchův Máj, který slyšel jako velkou symfonickou báseň. Vycházel při tom z vědomí o možnostech a kráse lidského hlasu. Na této práci se zúčastnilo padesát lidí, z nichž čtyři pětiny téměř ani svůj hlas neznaly. Postup při nacvičování voicebandu líčí Skrbková takto: „Práce vypadala tak, že Burian měl jen svoji zvukovou představu. Přechtil mi text tak, jak si ho představoval, a řekl: „Takhle mi to s nimi nastuduj!“ Na to už nestačil jen sluch, paměť, cit pro rytmus apod. — a magnetofony ještě nebyly“ (str. 38). Členové voicebandu a zejména Skrbková byli nuceni vytvořit si pro záznam svůj systém značek. O tom Skrbková píše: „Od prvních vystoupení voicebandu jsme si zvykli dělat si pro svoji potřebu značky, např. pauza, akcent, zesílení apod. Během let jsem v tom nabyla určité zručnosti a vytvořila jsem

si jakési velmi primitivní zvukové znaky, kterými jsem zaznamenávala voiceband. Byl to jakýsi můj zvukový těsnopis bez zvláštního systému, zcela náhodné značky, na které jsem si zvykla“ (str. 38–39). Tyto značky s vysvětlivkami otiskuje Skrbková na str. 45–46.

Jak se prováděl nácvik skladby? Skrbková jej popisuje takto: „Burian, nebo později já, jsme předříkali malý úryvek textu, pak to ostatní s námi opakovali, napřed tichounce, aby slyšeli vedoucího, později vedoucí hlas ztišoval a sbor přidával na intenzitě, až se hlasy vyrovnaly. Nebylo-li to předepsáno, nesměl jednotlivý hlas přeznívat přes ostatní“ (str. 47).

Abyste se mohly dirigentské značky Loly Skrbkové — protože zvukový záznam Máje z let třicátých neexistuje — dešifrovat, otiskuje se v publikaci pět Máchových znělek se značkami Skrbkové; voicebandová podoba těchto sonetů byla nalezena ve zvukovém archivu Československého rozhlasu v Praze. A tak můžeme srovnat zvukovou podobu recitace s grafickým záznamem.

Vlastní „dirigentská kniha“ Loly Skrbkové je otištěna na str. 49–146. Škoda, že došlo při tisku k nedorozumění: nejsou otištěny vždy dvě a dvě stránky proti sobě — jako v režijní knize; stránky s textem nacházíme na sudých stranách, stránky s režijním výkladem na lichých stranách.

Velmi důležitý je komentář Loly Skrbkové k „dirigentské knize“ (str. 149–155), který podrobně popisuje způsob inscenování Máje. Sbor na scéně nevystupoval. U dirigentského pultu v zákulisí — zády k hledišti — řídila produkci Skrbková; tvář k hledišti seděl kvartet účinkujících recitátorů a sbor; za sborem stálo čtvrttónové harmonium a harfa; Burian promítal film ze zadní lóže v hledišti. Každý zpěv Máje byl rozvržen na několik částí; Skrbková tyto části vykládá a popisuje jejich provedení.

Pro celkovou představu o dojmech, které provedení Máje vyvolalo, je dobré, že redaktor publikace otiskl (ve výtahu) některé recenze (A. M. Píša, Jindřich Vodák, A. M. Brousil, Josef Rybák, Miroslav Rutte, Václav Růt). Nejdokonaleji popsal a charakter provedení Máje vystihl Miroslav Rutte.

Na str. 165–174 připojila Skrbková Soupis voicebandových prací E. F. Buriana — od 9. dubna 1927 až do uzavření D-41 (jako poslední vystoupení voicebandu za druhé světové války se uvádí večer z poezie Vítězslava Nezvala dne 22. dubna 1940). Možná není tento seznam úplný — po tolika letech je velmi obtížné ho sestavit. Ale jak jím procházíme, jsme udiveni mnohostranností Burianových zájmů; nastudoval Wolkrovy básně, Blokovo poému Dvanáct, lidové texty, Rimbaudovy básně, Zpěvy sladké Francie, básně Waltra Mehringa, Heinricha Heina, Josefa Hory atd.

Velmi významný je „pokus o heslo skoro slovníkové“, nazvaný „Co je to voiceband?“ Jeho autor není uveden. Článek zařazuje vždy s voicebandem do souvislosti s tvůrčími zásadami evropské moderny (zvláště s pařížskou Šestkou), s podněty folklórními, s černošskou hudbou, se džezem i s nápěvkovou teorií Leoše Janáčka. Připomíná Burianovo využívání napětí mezi přízvukem a kvantitou v české feči, básnickou filmovost E. F. Buriana atd.

Zdeněk Srna napsal hutný medailón Loly Skrbkové, původně herečky, režisérky a posléze pedagožky (naposlady působila na JAMU v Brně).

Vydání práce Loly Skrbkové, zaznamenávající svým způsobem Burianovo voicebandové provedení Máchova Máje, představuje —přes technické nedostatky výroby — významný ediční čin. Je třeba jenom litovat, že práce vyšla v nepatrném počtu 150 kusů a nikoli velkým nákladem v renovovaném vydavatelství.

Artur Závodský

Franz Mehring: Gesammelte Schriften.

Hrsg. v. Thomas Höhle, Hans Koch, Josef Schleifstein. Bd. 9–12. Dietz Verlag Berlin 1975/76. Zusammen 48, 2228 S.

Franz Mehrings *Gesammelte Schriften* erschienen im Dietz Verlag Berlin zuerst 1960/67 in 15 Bänden. Diese vollständige Ausgabe seiner Werke wird voraussichtlich noch lange als repräsentative Edition gelten können, die — ganz im Mehringschen Sinne — für viele Leser gedacht ist und zugleich wissenschaftlichen Ansprüchen